

TÁJÉKOZTATÁS A KULLANCSOKRÓL ÉS A KULLANCSOK ELLENI VÉDEKEZÉSRŐL

A kullancsfélék családjába világszerte mintegy 700 ismert fajt sorolnak. Viszonylag nagytermetű (1-6 mm) ízeltlábúak, amelyek elsősorban madarak és emlősök, kisebb arányban hüllők, vérszívói.

Közönséges kullancs (*Ixodes ricinus*)

A közönséges kullancs hazánkban is gyakori. Legnagyobb számban az erdőkben (pl. gazdag aljnövényzetű gyertyános-tölgyesekben), valamint egyéb, bokros-fás, sűrű aljnövényzetű területeken fordul elő. Itt a legkisebb a hő- és páratartalom-ingadozás (amely a kiszáradásra rendkívül érzékeny kullancs szempontjából kulcsfontosságú), valamint a legtöbb potenciális gazdaállat (különbféle erdei emlősök, madarak) is itt található. Magyarországon elsősorban a Dunántúl és az Északi- középhegység területe fertőzött.

Városi környezetben is előfordul, különösen az összefüggő növényzettel borított kisebb-nagyobb területeken, parkokban, családi házak kertjeiben, a magas fűvel benőtt, elhanyagolt területeken és a települések határában. A kertekbe a háziállatok, elsősorban a kutyák (macskák), különböző madarak és vadon élő kisemlősök révén kerül be.

A kullancsok aktivitása szezonális, érési ciklusuknak megfelelően a legtöbb megbetegedés áprilistól júniusig terjedő időszakban illetve szeptemberben következik be.

A kullancsok világszerte számos emberi és állati betegség átviteléért felelősek. A fertőzött kullancs valamennyi érési stádiumában (lárva, nimfa, imágó) továbbviszi és utódainak is átadja a vírust. Ebben a folyamatban köztigazdaként az erdei rágcsálók játszanak szerepet.

Hazánkban a két legfontosabb emberi betegség a kullancs által terjesztett vírusos agyvelőgyulladás (encephalitis) és a Lyme-kór.

- **Agyvelőgyulladás**

A betegség 7-14 napos lappangási időt követően általában enyhe tünetekkel kezdődik: fejfájás, izomfájdalom, rossz közérzet, étvágytalanság, émelygés, hányinger, láz kíséretében, majd a panaszok átmenetileg megszűnnek. Pár nap elteltével azonban egy újabb, lázzal és a központi idegrendszer gyulladásával (rossz közérzet, magas láz, erős fejfájás, a nyak merevsége, hányás, tudatzavar, izombénulás) járó szakasz kezdődik, amely kórházi ellátást és esetenként intenzív kezelést igényel. A központi idegrendszeri érintettség fokától függően előfordul, hogy a beteg maradványtünetekkel (pl. izombénulás) gyógyul. **A fertőzés védőoltással megelőzhető.**

- **Lyme-kór**

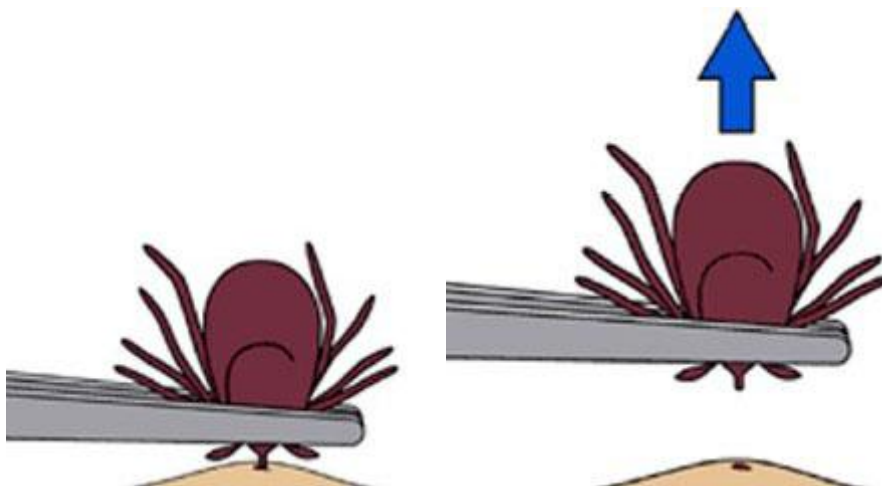
A betegség nagyon változatos tünetekkel és kórlefolyással jár, legjellegzetesebb, az esetek 60-80%-ában előforduló vándorló bőrpír (erythema migrans), amely általában 7-10 napos (de minimum 48 órás) lappangási idő után, a csípés helyén jelentkezik. A bőrelváltozás mindig kis kerek folt formájában kezdődik, majd a széli részeken terjedve, középen halványulva, gyűrűt formál. A bőrjelenséget enyhe helyi fájdalom, égő érzés, ritkán viszketés kísérheti, de felléphetnek egyéb tünetek is (pl. magas láz, gyengeség, fejfájás, izom- és ízületi fájdalom, esetleg nyirokcsomó-duzzanat). Igen ritkán a fertőzés idültté válhat és a kezeletlen vagy nem megfelelően kezelt betegeknél napokkal, hetekkel, esetleg hónapokkal a kullancscsípés után idegrendszeri, mozgásszervi vagy a szívet érintő szövődmények (zsibbadás, végtagfájdalom, perifériás ideggyulladás, szívpanaszok) jelentkezhetnek. A betegség megfelelő adagban és ideig szájon át alkalmazott antibiotikummal jól gyógyítható, védőoltással viszont nem előzhető meg.

Megelőzési eljárások

A kullancsok elleni védekezés egyik legfőbb eleme a zárt (hosszú ujjú, hosszú szárú, bakancsba, zokniba tűrt, lehetőleg világos színű) ruházat viselése erdei kirándulások alkalmával, valamint a kullancsriasztó szerek alkalmazása. A kullancsencephalitis megelőzése érdekében a tehén-, juh- és kecsketej forralása elengedhetetlen követelmény. A fertőző betegségek átvitelének megakadályozásához legfontosabb a bőrbe fúródott kullancs mielőbbi felfedezése (kullancsvizit) és azonnali eltávolítása.

- **Kullancsvizit, a bőrbe fúródott kullancs eltávolítása**

Mivel a kullancs által hordozott kórokozók átvitele jellemzően csak a beszúrás követő néhány óra múlva történik, ez általában eredményes eszköz a fertőzés megelőzésére. Ehhez gondosan át kell vizsgálni azokat a bőrfelületeket, elsősorban a hajlatokat és a deréktájékat, ahová a kullancsok előszeretettel befújják magukat. Mivel az imágó a vérszívás megkezdésekor anyajegyre is hasonlíthat, ezért figyelmes keresésre van szükség. A bőrben rögzült kullancsot az észlelést követően késlekedés nélkül el kell távolítani, ehhez legalkalmasabb egy vékony hegyű csipesz, amellyel a kullancsot a bőrhöz minél közelebb foghatjuk meg, anélkül, hogy az utótestét összenyomnánk. A megragadott kullancsot határozott mozdulattal húzzuk ki a rögzülési pontból.

A bőrből történő eltávolításukhoz speciális eszköz is alkalmazható (pl. kullancs-eltávolító kanál), de szükség esetén két körmünk közé fogva, gyengén csavaró mozdulattal is kihúzható a kullancs.

A sebet, ha lehetőség van rá, langyos, szappanos vízzel öblítsük le. Előfordul, hogy a kullancs kiemelésekor a bőrben marad a sebben apró, visszahajló horgocskákkal rögzült szájszerv. Azonban ez már a kórokozó-átvitel szempontjából veszélytelen; ha nem tudjuk kivenni, idővel magától kilökődik a bőrből. Célszerű a befűródott kullancs helyét és eltávolításának idejét a naptárba feljegyezni, hogy az esetleges betegségtünetek megjelenésekor az orvost tájékoztathassuk a kullancscsípés időpontjáról.

- **Kullancsriasztó szerek alkalmazása**

A kullancsok hatékony és megbízható távoltartására kizárólag a kémiai úton ható vegyületek (elsősorban a *diethyl-toluamid*) alkalmasak. A *B-vitamin* (akár tapasz formájában, akár tablettaként szedve) a vérszívó ízeltlábúak, így a kullancsok riasztására alkalmatlan!

A különféle formájú (hajtógáz/pumpás aeroszol, krém, folyadék, gél, kendő) kullancsriasztó szerek a használati utasításban megadott módon, a csípés veszélyének kitett szabad bőrfelületre vagy a ruházatra juttatva a kullancs bőrzebe fűródását meggátolják, vérszívását megakadályozzák.

Kullancsriasztó szer használatakor az alábbi javaslatokat vegyük figyelembe:

- mindig csak a feltétlenül szükséges mennyiséget használjuk,

- kizárólag a védendő, szabad bőrfelületet kezeljük, és ne alkalmazzuk ruhával fedett bőrön,
- nyílt seb és sérült bőr kezelését kerüljük el,
- az arcot mindig a tenyerünkre felvitt készítménnyel kenjük be,
- fordítsunk különös figyelmet a nyálkahártyák (száj, szem) védelmére,
- az aeroszolt ne lélegezzük be,
- ne engedjük, hogy gyermek egyedül használja,
- a kezelés szabadban és élelmiszerektől távol történjen,
- hazatérés után – különösen akkor, ha a riasztószert több alkalommal használtuk – a kezelt bőrfelületet szappanos, meleg vízzel mossuk le,
- a kezelt ruházatot újabb felvétel előtt mossuk ki,
- ha magunk vagy gyermekünk bőre a kezelés hatására allergiás reakciót mutat (pl. viszket, kivörösödik stb.) a riasztószert azonnal mossuk le és forduljunk orvoshoz.

A készítmények kullancsriasztó hatásának folyamatos biztosítása érdekében – amennyiben szükséges – célszerű a kezelést 2-4 óránként megismételni.

Védőoltások

A kullancsok által közvetített agyvelőgyulladás megelőzésére rendelkezésre áll gyermekek és felnőttek részére a védőoltás. Az alapimmunizálás több hetet vesz igénybe, ezért az oltást célszerű a téli, kora tavaszi hónapokban megkezdeni. A hosszantartó védettség biztosítása érdekében 3-5 évente emlékeztető oltásra van szükség. A védőoltás vény- és térítésköteles, az oltással kapcsolatban tanácsot, felvilágosítást a háziorvos, házi gyermekorvos adhat.